

KREOWANIE I ANIMACJA DZIAŁALNOŚCI TEATRÓW

1. ASPEKT ORGANIZACYJNY

Teatry, obok operetek, oper, filharmonii i estrad, należą do tej grupy instytucji artystycznych, które charakteryzują się odmienną gospodarką finansową. Nie posiadają one jednak własnej ustawy branżowej, choć jej uchwalenie było postulowane. Teatry, analogicznie do innych instytucji artystycznych, działają zgodnie z ustawą z dnia 25 października 1991 roku o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej. Zgodnie z jej uregulowaniami teatry jako instytucje kultury, dla których działalność kulturalna jest podstawowym celem statutowym, są organizowane przez:

- 1) naczelne i centralne organy administracji państwowej oraz wojewodów;
- 2) gminę lub związek komunalny.

Działalność teatralną mogą też prowadzić osoby fizyczne, osoby prawne lub jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej (ale nie w formie instytucji kultury). Organizator wydaje akt o utworzeniu teatru, w którym określa jego nazwę, rodzaj, siedzibę, a także przedmiot działania. Ma również za zadanie zapewnić środki niezbędne do rozpoczęcia i prowadzenia działalności kulturalnej oraz do utrzymania obiektu, w którym ta działalność jest prowadzona. Podstawą działalności teatru jest wymieniony powyżej akt o jego utworzeniu oraz statut nadany mu przez organizatora. Statut teatru powinien zawierać:

- 1) jego nazwę, teren działania i siedzibę;
- 2) zakres działalności, w tym zasady współpracy ze społecznym ruchem kulturalnym;
- 3) organy zarządzające i doradcze oraz sposób ich powoływania;
- 4) sposób uzyskiwania środków finansowych;
- 5) zasady dokonywania zmian statutowych;
- 6) postanowienia dotyczące prowadzenia działalności innej niż kulturalna, jeżeli teatr zamierza taką działalność prowadzić.

Organizację wewnętrzną teatru jako instytucji kultury określa jego regulamin organizacyjny, nadawany mu przez dyrektora tej instytucji po zasięgnięciu opinii działających w niej organizacji związkowych i stowarzyszeń twórców. Teatry uzyskują osobowość prawną i mo-

gą rozpocząć działalność z chwilą wpisu do rejestru prowadzonego przez organizatora. Jako instytucje kultury, z urzędu podlegają wpisowi do rejestru. Analogicznie jak i inne instytucje kultury, mogą być one także łączone, dzielone i likwidowane.

2. ASPEKT FINANSOWY

Instytucje artystyczne prowadzą gospodarkę finansową na zasadach określonych w art. 27–29 ustawy z dnia 25 października 1991 roku o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej. Zgodnie z jej uregulowaniami teatry gospodarują samodzielnie przydzieloną i nabytą częścią mienia oraz prowadzą samodzielną gospodarkę finansową w ramach posiadanych środków. Pokrywają one koszty bieżącej działalności i zobowiązania z uzyskiwanych przychodów. Przychodami teatrów są wpływy z uzyskiwanej działalności, dotacje budżetowe, środki otrzymane od osób fizycznych i prawnych oraz z innych źródeł. Podstawą gospodarki finansowej teatrów jest plan działalności instytucji, samodzielnie przez nią sporządzony z uwzględnieniem wysokości rocznej dotacji przyznawanej na działalność przez organizatora. Instytucje artystyczne, zatem i teatry, nie są zaliczane do tak zwanej sfery budżetowej, nie dotyczą ich więc przepisy ustawy o kształtowaniu środków na wynagrodzenie w państwowej sferze budżetowej. Podwyżek płac mogą dokonywać same w ramach środków uzyskanych z prowadzonej działalności i otrzymanych z innych źródeł, w tym z dotacji budżetowej. Wysokość rocznej dotacji z budżetu ustala organizator instytucji (minister, wojewoda lub gmina). Działalność, sposób i wielkość dokonywanych wydatków, w tym podnoszenie płac, zależy w znacznej mierze od aktywności samych instytucji oraz zaangażowania dyrekcji i załóg.

Podejmowane dotychczas przez Ministerstwo Kultury i Sztuki próby zmierzające do systemowego ujednolicenia zasad gospodarki finansowej wszystkich instytucji kultury, zarówno zaliczanych do sfery budżetowej kultury – placówek upowszechniania kultury, jak i będących dotychczas poza tą sferą – instytucji artystycznych, spotkały się z negatywną opinią dyrektorów instytucji kultury, szczególnie instytucji artystycznych, związków zawodowych, przedstawicieli twórców i samorządów. Obawiano się bowiem wprowadzenia etatyzacji i limitów wynagrodzeń, oraz ograniczeń swobody i niezależności działań finansowych¹.

Dążąc do uchwalenia ustawy branżowej dla instytucji artystycznych, dyrektorzy teatrów zawiązali Stowarzyszenie Dyrektorów Teatrów (posiadające inicjatywę ustawodawczą). Stowarzyszenie to, dbając o interesy swojego środowiska, zwraca uwagę na najpilniejsze potrzeby, do których należy między innymi opracowanie nowego układu zbiorowego dla pracowników, ponieważ obowiązujący kodeks pracy nie uwzględnia specyfiki pracy w teatrze (np. kwestia nadgodzin). Również znowelizowana ustawa o zamówieniach publicznych budzi zrozumiałe zastrzeżenia w środowisku ludzi teatru. W myśl bowiem tej ustawy zamówienia publiczne na pracę z zakresu działalności twórczej w dziedzinie kultury i sztuki, których wartość przekracza 100 ECU, winny zostać poprzedzone ogłoszeniem konkursu. Przepisy nie precyzują przy tym, co należy rozumieć przez prace z zakresu działalności twórczej w dziedzinie kultury i sztuki. Dyrektorzy zrzeszeni w STD uznali, że wymóg przeprowadzenia konkursu jest w teatrze nierealny. Nie można bowiem projektów twórczych porównywać

¹ Materiały ze szkolenia radców prawnych instytucji kultury w dniach 5–8 września 1998 roku w Wenecji k. Warszawy.

do wszelkich innych zamówień, o których traktuje ustawa. Realizacje twórców teatralnych, np. reżyserów, scenografów, są indywidualną wypowiedzią artystyczną, która nie może podlegać regulom i przepisom. Ponadto organizacja konkursu znacznie podwyższa koszty działalności teatrów, co przy ich nie najlepszej kondycji finansowej nie jest bez znaczenia. W związku z tym SDT zwróciło się do Urzędu Zamówień Publicznych w Warszawie o wykładnię przepisów ustawy, a w przypadku, gdyby uznano, że przepisy te w sposób bezwzględny odnoszą się do teatrów – o zwolnienie teatrów z obowiązku organizowania wszelkich konkursów na prace twórcze.

Niewątpliwie zatem specyfika działalności teatrów jest poważnym argumentem za uchwaleniem dla nich specjalnej ustawy branżowej².

Summary

The article critically reviews legal-administrative and financial regulations that create foundation for theatre performance in Poland.

² Biuletyn Stowarzyszenia Dyrektorów Teatrów, Kwartalny dodatek do „Ruchu Teatralnego” Nr 1, „Ruch Teatralny” 1998, nr 4 (34).